

NRK-ansatte opplevde at gapet til de andre redaksjonene bare økte. Her i streik rettet mot daværende kringkastingssjef John Bernander i 2006. Foto: Kathrine Geard

Bok

Alf Skjeseth

Fra Tostrup til Teams – Journalister i dataalderen – deadline døgnnet rundt.
Nygaard Forlag, Oslo 2021. 200 sider

Journalistorganisasjonen i dataalderen

Gudleiv Forr

*Historiker og tidligere journalist
i Dagbladet
gf@db.no*

Det er ikke noen enkel oppgave å hvelve en himmel over en tarifforganisasjons historie. Lønnskamp, presenter, kroner og øre innbyr i liten grad til de store tanker om samfunnsutviklingen. Alf Skjeseth greier det likevel når han går løs på de siste 25 år av Norsk Journalistlags (NJs) historie. I spørsmålet om journalistenes sosiale tilhørighet, kunne han muligens ha trukket det enda lenger.

Boka er å oppfatte som en fortsettelse av Rune Ottosens *Fra fjærpenn til Internett* som ble utgitt til NJs 50-årsjubileum i 1996.

Det historiske forløpet i Skjeseths periode er dramatisk. Nyhets- og kommentarstoff har stått i kø som innfallspott til fortellingen:

Flyene inn i tvillingtårnene på Manhattan, og de etterfølgende krigene mot Taliban og Saddam Hussein, som igjen utløste en kari-

katurstrid og terror i en rekke land. Norge fikk sin største terrorhendelse i 2011, med etterfølgende rettssaker helt fram til i vinter. Gravende journalister serverte leserne skandaler av så vel internasjonalt som nasjonalt format, de siste så seint som i vinter da selveste Stortinget ble gjenstand for kritiske undersøkelser og avsløringer. Men allerede i 2001

fikk vi Tønne-saken som endte med et generaloppgjør om presseetikken. Men den har vært tema i en lang rekke saker i perioden, sist da Giske-saken kom i kjølvannet av metoo-oppgjørene.

Google og Facebooks tid

Samtidig er det skjedd store organisasjonsmessige, økonomiske og produksjonstekniske endringer i journalistyrket. Mediebedrifter har gått sammen i konserner, medieøkonomien har gått fra gull til katastrofe og opp igjen. Typografene er forsvunnet fra pressen, avisjournalister er også blitt TV- og radiojournalister i samme avisbedrift, og nye faggrupper har inntatt redaksjonene. Store internasjonale medieorganisasjoner er blitt en del av systemet, norske medier har samarbeid med Google og Facebook. Såkalte sosiale medier har inntatt nettet, mens informasjons- og PR-folk er blitt problemmedarbeidere for NJ. Og journalistfaget har som utdanningsvei gått fra å konkurrere med prestisjefag som medisin og juss

om årskullene som søker til høyere utdanning, til et solnedgangsfag, for igjen i de siste åra på ny å tiltrekke seg de intellektuelt sterke i årskullene.

*Mediebedrifter har gått sammen i
konserner, medieøkonomien har gått
fra gull til katastrofe og opp igjen*

Dataevolusjonen er i seg selv antakelig like viktig for formidlingen av meninger og kunnskaper som selve gjennombruddet for trykkekunsten i sin tid. At dette teknologiske spranget også faller sammen med skjellsettende hendelser, nasjonalt og internasjonalt, bidrar ytterligere til å gjøre den perioden som er tema for framstillingen til et tidsskille i journalis-

Den journalistvirkeligheten som beskrives i NJ-historien *Fra Tostrup til Teams* har bydd på nye typer eierskifter. Her besøker den britiske mediemagnaten David Montgomery, som i 2006 kjøpte Orkla Media, NJs landsmøte, året etter. Foto: Kathrine Geard.

tikkens historie. I den grad begivenhetene påvirker journalistenes tariff- og fagorganisasjon, har Skjeseth gitt lesere i ettertida et godt oversyn.

Mens Rune Ottosen gikk til verket som akademisk medieforsker, er framstillingens undersøkende metode i den foreliggende bok journalistisk. Skjeseth har hatt tilgang til det som finnes av referater og protokoller over journalistlagets og redaksjonsklubbers møter og begivenheter. Journalistlagets egen avis, *Journalisten*, er også en flittig brukt kilde. Det samme er relativt nystartede *Medier24*. De skriftlige kildene er kombinert med intervjuer med en rekke aktører som kan kaste lys over hendelser forfatteren har valgt å trekke fram. At Alf Skjeseth selv har vært aktiv i NJ er i dette tilfellet en styrke. Han vet hvor han skal lete etter kunnskap.

Sentrum og periferi

Framstillingen følger som seg hør og bør for en

historiebok den naturlige tidsrekkefølge. Men når Skjeseth griper fatt i et nytt utviklingstrekk, følger han det fram til enten en foreløpig konklusjon eller fram til dagen i dag. Jeg syns det er vellykket fordi det gir oversikt over og sammenheng i saker som journalistlaget har vært engasjert i.

Skjeseth viker heller ikke tilbake for å skildre organisasjonsmessige spenninger i NJ. Få av dem er direkte knyttet til den digitale og kommersielle utviklingen. En del av dem har først og fremst utspring i ulike personlige tilnærminger og temperament, som når Thomas Spence og Hege Iren Frantzen kjemper om lederposisjonen i 2017, eller Olav Njaastad og Sven Arne Buggeland duellerte i 1999. Det er ikke lett i ettertid å se noen fagpolitisk forskjell mellom kandidatene.

Spenningene er trolig av større viktighet der motsetningene mellom sentrum og periferi dukker opp, ofte knyttet til spørsmål om høy og lav lønn, og

til konfliktlinjer innad i redaksjonene mellom skrivende, fotograferende og redigerende medarbeidere. Men selv når slike motsetninger melder seg, viser framstillingen at NJ har hatt stor evne til å utjevne dem.

Revolusjonen

Boka går mest grundig til verks om den teknologiske og kommersielle utviklingen i perioden. Innledningsavsnittene av kapitlet «Ut av veikanten» lyder som et bilde av pressen av i går, da jeg selv var aktiv journalist og redaktør. I 1995 hadde knapt NJs ledelse og sekretariat «tatt de første stegene inn i den digitale tidsalder», skriver Skjeseth. «Våre tankebaner, virksomheter og også våre hjelpemidler var analoge». (Personlig visste jeg vel knapt hva «analog» var for noe før etter at jeg ble pensjonist i 2007.) NJ hadde ennå ikke fått egen e-postadresse. Det samme gjaldt stort sett i redaksjonene, direkte innskriving og redigering var i sin spede begynnelse. Noen skrev ennå på skrivemaskin, i beste fall med kulehode, og telefaks var fortsatt i bruk.

Så var det akkurat da historien tok en ny vending. *Brønnøysunds Avis* ga ut sin nettavis, som den første i landet 6. mars 1995. To dager etter kom *Dagbladet* med sin «dagbladet.no». Deretter var revolusjonen i gang.

Men det tok tid før NJ var på høyden med utviklingen. Organisasjonen fortsatte å kommunisere med medlemmene gjennom posten og medlemsbladet. Verre var det at organisasjonen ikke var forberedt på å løse de fagpolitiske utfordringene digitaliseringen av nyhetsstrømmen og de tilhørende arbeidsmetodene innebar. Men det taler lederen Diis Bøhn og nestleder Asbjørn Jaklin til ære at de svingte seg rundt og allerede tidlig høsten 1995 satte i gang arbeidet med «nye medier/nett».

Det skulle vise seg at de neste ti–femten åra ble en omstillingsperiode som også omkalfatret redaksjoner med nye arbeidsrutiner og omfattende nedbemanninger, som også kom til å prege NJ. Skjeseth spør: Skulle NJ bli en taperorganisasjon? Medlemsstokken ble redusert. Bedriftenes økonomi ble anstrengt, og NJ ble engasjert i streiker i kamp for opparbeidete

Fra Tostrup til Teams – Journalister i dataalderen – deadline døgnnet rundt. Foto: NJ.

rettigheter. Det ble skarpe oppgjør om så vel lønn som ferier og pensjon.

Politikk og klasse

Omtrent samtidig ble spørsmålet om politiske aksjoner ei lei nøtt for NJ, som jo har medlemmer som skal være nøytrale i samfunnsspørsmål. NJ møtte nå arbeidsgivere som var sterkere enn før og som omfattet bedrifter over hele landet, noen økonomisk velstående og andre med trang økonomi. Det måtte få betydning både for lønns- og arbeidsforhold, og for journalistikken.

En av de store skandalene som ble avslørt i denne perioden, gjaldt NAV. Men den avsløringen har mediene liten ære av før i ettertid som oppfølging. Hva skyldes svikten? Skjeseth reiser spørsmålet om hva journalisters plass i det sosio-økonomiske hierarkiet betyr for deres tilnærming til samfunnsspør-

Skjeseth konstaterer at journaliststanden er en «del av en velberget middelklasse»

målene. Han konstaterer at journaliststanden er en «del av en velberget middelklasse», og spør om det fikk betydning for at også pressen i likhet med andre samfunnsaktører sviktet i det som er kjent som «NAV-skandalen». Som mulig forklaring refererer han til undersøkelser som viser at kildene for journalistikk sjelden er fattigfolk, klienter, brukere eller pasienter, men rikinger og ledere, politikere og politi.

Nå har vel journalister alltid vært del av en intellektuell og politisk elite, og hvis vi trekker Skjeseths spørsmål litt lenger, kan man jo spørre om NJs kamp og gjennomslag for bedre økonomiske kår for sine medlemmer også bygger opp om sosiale holdninger som svikter de svakeste i samfunnet. Det er et dilemma som unektelig er problematisk for journalister i et samfunn der kulturell, sosial og økonomisk ulikhet ser ut til å øke.

Men hva gjorde digitaliseringen med journalistikken ut over slike utslag? Også her har Skjeseth en del undersøkelser å lene seg på. «Klikk» ble mål på hva vi tidligere omtalte som «godt stoff», og styrer journalistikk og redigering. Leserene skal klikke og dele, dele og klikke, og annonsørene betaler villig for mye klikk, ikke minst fordi de gjennom dem også får informasjon om lesernes ønsker og vaner i varemarkedet. Mange av mediebedriftene på sin side venter at medarbeidere skal bidra med et visst antall artikler i døgnet. Det har journalister protestert mot, og i alle fall en redaktør har nylig gått av etter en slik konflikt med eierne. Produksjonshastighetene ble økt, skrive- og korrekturfeil ble mange. Men viktige samfunnsfelt ble også neglisjert når klikk ble viktigste styringsredskap.

Hjemmekontor og nye lesere

Boka toner ut i skyggen av en pandemi som også har påvirket mediebildet. Journalistikken er flyttet inn på hjemmekontor, mens utegående aktiviteter i lengre perioder måtte reduseres. NJs egne landsmøter har foregått digitalt.

Men i disse månedene og åra har journalistikken også vist sin styrke, kampen mot Covid-19 er ført gjennom bl.a. mediene. Etter hvert formidlet mediene også kritiske tilnærminger til tiltak samfunnet møtte epidemien med. Det har totalt sett bidratt

til opplagsøkning, eller i alle fall mindre opplagsnedgang, samtidig som den digitale distribusjonen har økt sterkt. Journalistikken har fått nye lesere.

Slik har også denne globale krisen vist at journalistikken har en avgjørende funksjon nettopp når samfunnsorganisasjonene vakler. Det er et godt utgangspunkt for de neste 25 år av NJs historie – framtida.

